

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Фінансова діяльність аграрних підприємств: сутність, джерела фінансування, оцінка ефективності за матеріалами фермерського господарства «ХАРВЕСТ-2022», Хмельницька обл., Хмельницький р-н, село Сьомаки

Рівень вищої освіти бакалавр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і найменування

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і найменування

Освітня програма Фінанси, банківська справа та страхування

КВРФБС 020062.01.01.00

Виконала: студентка V курсу, групи ФБСз-20-1 ЗАН Анастасія ЗАВОРОТНА
Шифр Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник: канд. техн. наук, доцент
Науковий ступінь, учене звання

[Підпис] Ірина ФОРКУН
Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Нормоконтролер:

[Підпис] Юнна ДОУБЕНКО
Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

До захисту допускаю:

Завідувач кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Назва

[Підпис] Ніла ХРУЩ
Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

19.06 2025 р.
Дата

Хмельницький 2025

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки і управління
 Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
 Рівень вищої освіти бакалавр
 Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і найменування
 Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і найменування
 Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Завідувач кафедри ФБСС
Ніла ХРУЩ *НХ*
19 06 2025

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Заворотна Анастасія Олегівна
Прізвище, ім'я, по батькові студента

1 Тема роботи: Фінансова діяльність аграрних підприємств: сутність, джерела фінансування, оцінка ефективності за матеріалами фермерського господарства «ХАРВЕСТ-2022», Хмельницька обл., Хмельницький р-н, село Сьомаки
 Керівник роботи Форкун Ірина Валеріївна, канд. техн. наук, доцент
Прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, учене звання

Затверджено наказом ректора університету від 07.02.2025 № 23 (додаток № 5)

2 Строк подання студентом роботи на кафедру до 07.06.2025

3 Вихідні дані до роботи законодавчі та нормативні акти; спеціальна методична та наукова література (вітчизняні та зарубіжні видання); періодичні видання за темою дослідження; фінансова звітність фермерського господарства «ХАРВЕСТ-2022» за 2022-2024 роки

4 Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

- 1 Теоретико-методичні засади сутнісного визнання, формування та оцінки ефективності фінансової діяльності аграрних підприємств
- 2 Аналітико-практичні аспекти забезпечення ефективності фінансової діяльності аграрних підприємств

5 Перелік графічного матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслень)

1. Завдання та принципи забезпечення фінансової діяльності аграрних підприємств
2. Функціональні характеристики фінансової діяльності аграрного підприємства
3. Фактори (чинники) впливу на формування фінансових ресурсів аграрного підприємства
4. Джерела фінансового забезпечення аграрного сектору України за умов воєнного стану
5. Система показників оцінки ефективності фінансової діяльності аграрних підприємств
6. Частка аграрного сектору у ВВП України в 2014-2024 роках
7. Динаміка кількості діючих аграрних підприємств в 2022-2024 роках
8. Фінансові результати діяльності аграрних підприємств України за 2022-2024 р.р.
9. Склад, структура, динаміка показників балансу ФГ «ХАРВЕСТ-2022» у 2022-2024 р.р.

10. Склад та динаміка фінансових результатів ФГ «ХАРВЕСТ-2022» у 2022-2024 р.р.
 11. Склад та динаміка сум сплачених податків, зборів, платежів ФГ «ХАРВЕСТ-2022» у 2022-2024 р.р.
 12. Система показників оцінки ефективності фінансової діяльності ФГ «ХАРВЕСТ-2022» у 2022-2024 р.р.
 13. SWOT-аналіз діяльності ФГ «ХАРВЕСТ-2022»
 14. Структурні елементи забезпечення ефективного управління фінансовою діяльністю ФГ «ХАРВЕСТ-2022»

6 Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7 Дата видачі завдання 10 лютого 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва розділів (етапів) кваліфікаційної роботи	Строк виконання	Примітка
1 Затвердження плану кваліфікаційної роботи	до 10.04.2025	<i>Виконано</i>
2 Аналіз, систематизація економічної літератури, збір та обробка статистичних матеріалів, фінансової звітності за темою кваліфікаційної роботи	до 25.04.2025	<i>Виконано</i>
3 Написання текстової частини кваліфікаційної роботи	до 25.05.2025	<i>Виконано</i>
4 Підготовка ілюстративних матеріалів та оформлення кваліфікаційної роботи	до 01.06.2025	<i>Виконано</i>
5 Попередній захист кваліфікаційної роботи	до 14.06.2025	<i>Виконано</i>
6 Захист кваліфікаційної роботи	з 18.06.2025	

Студент

Заворотна
Підпис

Анастасія ЗАВОРОТНА
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник кваліфікаційної роботи

Форкун
Підпис

Ірина ФОРКУН
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

АНОТАЦІЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Студент Заворотна Анастасія Олегівна, 5 курс, ФБСЗ-20-1
Прізвище, ім'я, по батькові, курс, група

Керівник Форкун Ірина Валеріївна, канд. техн. наук, доцент
Прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання

Тема роботи: Фінансова діяльність аграрних підприємств: сутність, джерела фінансування, оцінка ефективності за матеріалами фермерського господарства «ХАРВЕСТ-2022», Хмельницька обл., Хмельницький р-н, село Сьомаки

Ключові слова: фінансова діяльність, аграрне підприємство, ефективність, державна підтримка
Мета роботи є дослідження теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення ефективності фінансової діяльності аграрних підприємств

Предмет дослідження - теоретико-методичні та практичні аспекти забезпечення ефективної фінансової діяльності аграрних підприємств

Об'єкт дослідження процеси забезпечення ефективної фінансової діяльності аграрних підприємств

За результатами дослідження сформульовані такі висновки. Фінансова діяльність підприємства – це цілеспрямований процес формування й ефективного використання фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта, орієнтована на його ефективне функціонування і розвиток. За результатами проведеного дослідження нами встановлено, що фінансова діяльність аграрних підприємств ґрунтується на принципах комерційного розрахунку, саморегулювання, самоокупності, самофінансування, а його функціональні характеристики виступають основою для забезпечення його стабільного та ефективного функціонування, а також досягнення поставлених фінансових цілей. Нами доведено, що проведення аналізу фінансового стану та фінансових результатів діяльності аграрного підприємства з використанням груп показників оцінки ліквідності, платоспроможності, операційної ефективності, заборгованості, прибутковості дозволяє більш об'єктивно та комплексно її провести в контексті формування стратегічних напрямів управління та розвитку. Аграрний сектор України завжди був і залишається одним із пріоритетних напрямків розвитку економіки як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Однак виклики війни та економічні дисбаланси спричинили зменшення фізичної кількості аграрних підприємств, зменшення величини їх чистого прибутку та скорочення рівня прибутковості. З метою реалізації стратегічних цілей державної політики в аграрному секторі, забезпечення продовольчої безпеки, необхідно весь можливий ресурс спрямовуватися на зміцненні фінансової безпеки агропідприємств та підтримки їх фінансової стійкості та стабільності функціонування шляхом впровадження інструментів гнучкості та диверсифікації бізнесу, розширення форм державної та міжнародної підтримки, що забезпечить рівний доступ до фінансових ресурсів, зокрема як внутрішніх так і зовнішніх джерел фінансування. Фермерське господарство «ХАРВЕСТ-2022» створено у 2022 році, його діяльність спрямована на вирощування зернових (крім рису), бобових і насіння олійних культур. Загалом на ФГ «ХАРВЕСТ-2022» здійснюється ефективно управління активами та капіталом, забезпечується прибуткова діяльність, що сприяє самофінансуванню та економічному росту, а також дозволяє ефективно залучати зовнішні джерела фінансування та ефективно управляти зобов'язаннями в умовах війни. Проведений SWOT-аналіз діяльності ФГ «ХАРВЕСТ-2022» дозволив виявити сильні і слабкі сторони, можливості і загрози, які мають вплив на його фінансову стійкість та ефективність діяльності, особливо в умовах викликів війни.

Визначені такі перспективи (шляхи) розвитку. Нами запропоновано напрями забезпечення ефективного управління фінансовою діяльністю ФГ «ХАРВЕСТ-2022», які забезпечать досягнення оптимальної структури капіталу, високого рівня фінансового потенціалу, реалізацію цілей та завдань, мінімізують ризики втрати прибутку та погіршення фінансового стану.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Основний текст роботи викладено на 47 сторінках. Робота містить 11 таблиць та 12 рисунків. Список використаних джерел включає 45 найменувань.

Дата виконання кваліфікаційної роботи 07.06.2025 р.

Дата захисту кваліфікаційної роботи 18.06.2025 р.

Студент Заворотна А.О.
Ініціали, прізвище

підпис

Зміст

	С.
Вступ	5
1 Теоретико-методичні засади сутнісного визнання, формування та оцінки ефективності фінансової діяльності аграрних підприємств	7
1.1 Економічна сутність, завдання, принципи, функціональні характеристики та фактори впливу на фінансову діяльність аграрних підприємств	7
1.2 Джерела фінансування та методичні підходи до оцінки ефективності фінансової діяльності аграрних підприємств	16
2 Аналітико-практичні аспекти забезпечення ефективності фінансової діяльності аграрних підприємств	24
2.1 Аналітична оцінка ефективності фінансової діяльності аграрних підприємств на макро- та мікроекономічних рівнях за матеріалами фермерського господарства «ХАРВЕСТ-2022» в 2022-2024 роках	24
2.2 Напрями вдосконалення ефективності фінансової діяльності в системі управління аграрним підприємством	37
Висновки	46
Список використаних джерел	48
Додатки	55

Вступ

Аграрний сектор економіки України є однією із ключових стратегічних галузей, функціонування якої має значний вплив на формування ВВП, на валютні надходження до країни завдяки експорту сільськогосподарської продукції, на рівень та якість життя громадян та їх харчування, забезпечуючи основні продовольчі ресурси. «В умовах військової агресії російської федерації аграрний сектор України є вагомим фактором забезпечення національної безпеки, збереження державності і суверенітету України та стабільності на основних світових ринках продовольства» [30]. Однак, війна значно погіршила національну і світову продовольчу безпеку, загострила проблематику забезпечення населення якісними харчовими продуктами через обмежене використання замінованих, забруднених небезпечними речовинами та окупованих земель. З початку війни значна кількість агропідприємств в Україні була знищена або пошкоджена, порушені логістичні ланцюги, зросла інфляція і споживчі ціни, зберігається кадровий голод, знизилася обсяги виробництва й експорту продовольчих товарів, що негативно вплинуло на їх фінансову діяльність та значно обмежило їм доступ до фінансових ресурсів для забезпечення поточної господарської діяльності. За таких умов гостро постає питання забезпечення ефективності фінансової діяльності аграрними підприємствами, що актуалізує тематику дослідження.

Дослідженню теоретичних і практичних аспектів фінансової діяльності аграрних підприємств та оцінці її ефективності присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: Балджи М.Д. [3], Глухов В.В. [6], Карнаушенко А. С. [13], Коваленко М.В. [16], Кудінова М.М. [18], Навроцький О. [24], Олександренко І.В. [25], Русан В.М. [33], Суліма Н.М. [34], Тітов Д. В. [37], Форкун І.В. [44], Хавеман Т. [45] та ін. Однак в сучасних умовах внутрішніх і зовнішніх викликів та суспільно-політичних загроз питання забезпечення фінансової діяльності аграрних підприємств та

вибору оптимальних способів фінансування потребують проведення подальших досліджень в контексті вироблення системи ефективного управління ними.

Метою роботи є дослідження теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення ефективності фінансової діяльності аграрних підприємств.

Поставлена у роботі мета визначила наступні завдання: дослідити економічну сутність, завдання, принципи, функціональні характеристики та фактори впливу на фінансову діяльність аграрних підприємств; визначити джерела фінансування та методичні підходи до оцінки ефективності фінансової діяльності аграрних підприємств; здійснити аналітичну оцінку ефективності фінансової діяльності аграрних підприємств на макро- та мікроекономічних рівнях за матеріалами фермерського господарства «ХАРВЕСТ-2022» в 2022-2024 роках; визначити проблеми та напрями вдосконалення ефективності фінансової діяльності в системі управління аграрним підприємством.

Об'єктом дослідження є процеси забезпечення ефективної фінансової діяльності аграрних підприємств.

Предметом дослідження виступають теоретико-методичні та практичні аспекти забезпечення ефективної фінансової діяльності аграрних підприємств.

У процесі дослідження використано такі методи: абстрактно-логічний, системного підходу статистичних порівнянь, групування, графічний та інші.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти, звітні дані Міністерства аграрної політики та продовольства України [23], Державної служби статистики України [8], публікації за темою дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених, ресурси Internet, фінансова звітність фермерського господарства «ХАРВЕСТ-2022» за 2022-2024 роки.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Основний текст роботи

викладено на 47 сторінках. Робота містить 11 таблиць та 12 рисунків. Список використаних джерел включає 45 найменувань.

1 Теоретико-методичні засади сутнісного визнання, формування та оцінки ефективності фінансової діяльності аграрних підприємств

1.1 Економічна сутність, завдання, принципи, функціональні характеристики та фактори впливу на фінансову діяльність аграрних підприємств

В умовах нестабільної економічної ситуації, викликів зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування суб'єктів господарювання, підтримання на належному рівні фінансових, матеріальних, енергетичних та інших ресурсів, що необхідні для належного рівня їх функціонування і розвитку, є досить актуальною та вагомою задачею в контексті забезпечення ефективного управління діяльністю підприємства.

Фінансова діяльність посідає чільне місце в управлінні підприємством, оскільки від неї залежить рівень фінансового забезпечення поточної діяльності та розвитку підприємства.

Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» «фінансова діяльність - діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталів підприємства» [29].

Враховуючи нормативно-правове визначення фінансової діяльності Олександренко І.В. вважає, що «фінансова діяльність підприємства – це всі операції із надходження та вибуття грошових коштів, які приводять до збільшення (зменшення) обсягу фінансового капіталу. Отже, фінансову діяльність підприємства можна трактувати як діяльність, що відповідальна за фінансове забезпечення його розвитку» [25].

Поддєрьогін А.М. фінансову діяльність трактує як «систему форм і методів, що покликані забезпечувати функціонування підприємства, його життєдіяльність, досягнення поставлених цілей і результатів» [28].

Автори Ситник Н. С., Смолінська С.Д. та Ясіновська І.Ф. вважають, що «підприємства здійснюють свою діяльність на основі комерційного розрахунку, зміст ... якого полягає у співставленні в грошовій формі затрат та результатів діяльності, передбачає отримання максимального прибутку при мінімумі затрат» [41].

Смага І.С. вважає, що фінансова діяльність «пов'язана з формуванням і використанням грошових фондів у процесі їх кругообігу» [42].

Провівши ретроспективний аналіз трактування сутності фінансової діяльності підприємства Десятнюк О., Горват Т. виділяють два підходи щодо його визнання, «один – з точки зору процесу, що стосується кругообігу фінансових ресурсів суб'єктів господарювання, інший – з точки зору інструментарію, що застосовують з метою їх фінансового забезпечення» і пропонують розглядати «фінансову діяльність суб'єктів господарювання як цільову організацію руху їх фінансових ресурсів, яка охоплює набір форм і методів, націлених на забезпечення ефективного і результативного функціонування суб'єктів господарювання» [11].

Враховуючи вище наведені підходи фінансову діяльність підприємства будемо трактувати як цілеспрямований процес формування й ефективного використання фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта, орієнтовану на його ефективне функціонування і розвиток.

Основне завдання фінансової діяльності підприємства полягає в забезпеченні його стабільного фінансового функціонування та сталого розвитку. Для цього підприємство має постійно підтримувати платоспроможність та рентабельність, а також утримувати оптимальну структуру активу і пасиву балансу.

Такий підхід реалізації головного завдання фінансової діяльності підприємства передбачає (рисунок 1.1):

- забезпечення підприємства необхідними фінансовими ресурсами (коштами) для здійснення операційної діяльності, залучення/здійснення інвестицій та розширення виробництва;

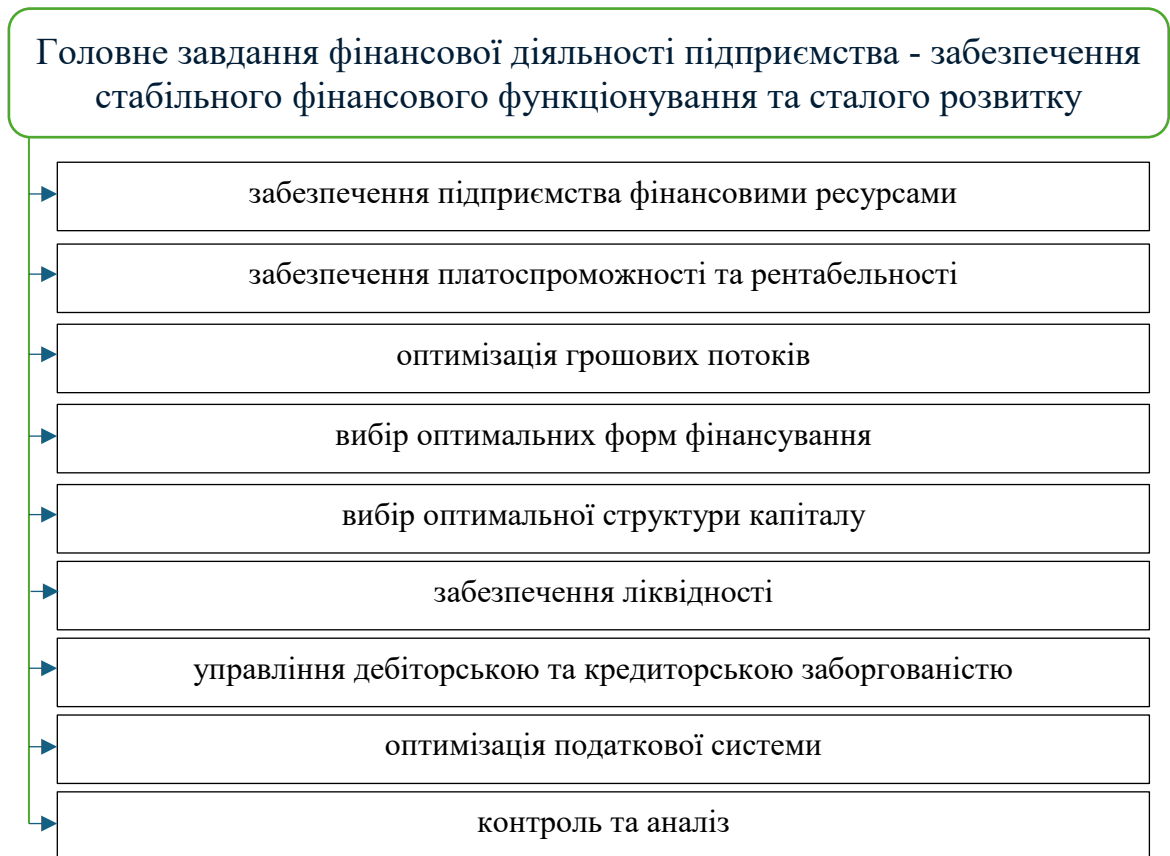

Рисунок 1.1 – Завдання фінансової діяльності підприємства

Джерело: складено за матеріалами [39-41, 43]

- забезпечення платоспроможності та рентабельності, тобто підтримка платоспроможність на такому рівні, щоб задовольнити свої фінансові зобов'язання та бути рентабельним, що дозволить акумулювати прибуток та розвиватися;

- оптимізація грошових потоків (cash flow optimization), тобто ефективне управління грошовими потоками з метою забезпечення їх оптимального обігу, збалансованості та ефективності, стабільного та сталого розвитку підприємства;

- вибір оптимальних форм фінансування, які б дозволили підприємству залучити необхідні кошти із найменшими витратами і ризиками;

- вибір оптимальної структури капіталу, тобто співвідношення власного і залученого капіталу з метою забезпечення стабільності й ефективного використання ресурсів;

- забезпечення ліквідності, тобто здатності підприємства швидко перетворити активи на гроші для виконання своїх зобов'язань, задоволення поточних потреб та забезпечення стабільності в умовах викликів і загроз;
- управління дебіторською (заборгованістю клієнтів) та кредиторською (заборгованістю перед постачальниками) заборгованістю для забезпечення стабільності грошових потоків і запобігання фінансовим втратам;
- оптимізація податкової системи з метою зниження податкових навантажень і збільшення чистого прибутку;
- контроль та аналіз, передбачає систематичний контроль за фінансовим станом підприємства і проведення регулярного аналізу для виявлення проблемних питань та розробки заходів щодо їх вирішення.

Для сучасного бізнес-середовища характерними є швидкі змінами у розвитку, викликані новими технологіями, високим рівнем конкуренції та глобалізацією. Зазначені фактори мають значний вплив на способи ведення бізнесу, а також потребують їх адаптації до нових стратегій забезпечення успішного функціонування підприємств. А тому «неможливо чітко визначити пріоритетність того чи іншого виду фінансових ресурсів через негативні риси, характерні для цих видів» [4, 20]. А тому використання лише власних коштів може привести до обмеження розвитку фінансового потенціалу підприємства, натомість використання позикових коштів у значних обсягах за умов нестабільного зовнішнього середовища помітно нарощує ступінь ризику фінансової діяльності підприємства. З метою створення фінансових умов безперервної виробничо-господарської діяльності кожне підприємство має мати достатній обсяг фінансових ресурсів, структура яких має сприяти забезпеченню прибуткової діяльності, належної платоспроможності, посиленню фінансової стійкості, та загалом підвищенню його ринкової вартості.

Таким чином можна вважати, що процес утворення фінансових ресурсів аграрних підприємств є невід'ємною складовою комплексної

системи управління його прибутковістю і має ґрунтуватися на наступних базових принципах:

- системності - передбачає забезпечення управління фінансовими ресурсами із врахуванням факторів зовнішнього та внутрішнього бізнес-середовища;

- інтегрованості - управління фінансовими ресурсами відбувається у сукупності із іншими видами ресурсів (матеріальними, трудовими, інформаційними);

- комплексності - передбачає створення умов для розробки і прийняття рішень, які впливають на результативність діяльності підприємства;

- синергізму - тобто забезпечення координації всіх операцій, що сприятиме отриманню вищого економічного ефекту;

- адаптивності - створення умов для ефективного управління фінансовими ресурсами в гнучкій системі, яка здатна пристосовуватися до мінливих ринкових умов;

- динамічності - забезпечення достатньо швидкого руху фінансових ресурсів між усіма підсистемами підприємства;

- науковості - використання наукового підходу до аналізу та управління фінансовими ресурсами підприємства, а також обґрунтування необхідності впровадження нових підходів.

Фінансова діяльність аграрних підприємств ґрунтується на принципах, які забезпечують їх стабільне та ефективне функціонування на засадах комерційного розрахунку, саморегулювання, самоокупності й самофінансування (рисунок 1.2).

Принцип комерційного розрахунку дозволяє підприємствам на постійній основі порівнювати витрати і результати діяльності в грошовому вираженні, що забезпечує оцінку ефективності роботи та прийняття ефективних управлінських рішень.

Принцип саморегулювання передбачає, що підприємства самостійно здійснюють регулювання своєї фінансової діяльності, приймаючи управлінські рішення щодо інвестицій, витрат й отримання прибутків.

Принцип самоокупності передбачає, що підприємства мають забезпечувати за рахунок власних коштів покриття всіх своїх витрат й отримання прибутку.

Принцип самофінансування передбачає, що підприємства використовують власні кошти для забезпечення фінансування власної діяльності, включаючи інвестиції та розвиток.

Використання даних принципів допомагає аграрним підприємствам досягати стабільного фінансового стану, підвищувати ефективність роботи й забезпечити довгостроковий розвиток.

Рисунок 1.2 – Принципи забезпечення фінансової діяльності аграрних підприємств

Джерело: складено за матеріалами [4, 5, 13]

В науковій літературі функціональні характеристики фінансової діяльності підприємства визначаються як сукупність дій, які спрямовані на формування, розподіл, використання і контроль фінансових ресурсів з метою досягнення стратегічних цілей підприємства. Такі дії включають управління

фінансовим станом підприємства, розрахунки з бюджетом, інвестування й інші фінансові операції.

Функціональними характеристиками фінансової діяльності аграрного підприємства є:

- фінансове планування – передбачає розробку фінансових планів, бюджетів і прогнозів, встановлення фінансових цілей і показників, контроль за їх реалізацією;

- управління фінансовим станом - передбачає оцінку та контроль фінансового стану підприємства, аналіз його фінансової звітності, планування фінансових показників, оптимізацію структури капіталу та активів;

- фінансування та інвестування – передбачає залучення фінансових ресурсів, розробка і впровадження інвестиційних проєктів, інвестування інноваційних проєктів, управління інвестиційним портфелем;

- розрахунки з бюджетом – передбачає сплату податків, зборів, інші платежі до бюджету, а також контроль за виконанням фінансових зобов'язань;

- управління грошовими потоками – передбачає планування, моніторинг та оптимізацію грошових потоків (їх надходження та вибуття), управління дебіторською і кредиторською заборгованістю;

- управління фінансовими ризиками – передбачає аналіз, оцінку та управління фінансовими ризиками, а також розробку стратегій щодо їх попередження, мінімізації або уникнення;

- управління капіталом - передбачає планування, управління і контроль за використанням власного і позикового капіталу.

Отже, функціональні характеристики фінансової діяльності підприємства виступають основою для стабільного й ефективного функціонування підприємства, а також для досягнення поставлених фінансових цілей.

Рисунок 1.3 – Функціональні характеристики фінансової діяльності аграрного підприємства

Джерело: складено за матеріалами [25, 39-41, 43]

Через призму функціональних характеристик фінансової діяльності підприємства розпізнають:

- об'єкти фінансового менеджменту - фінансові ресурси підприємства виступають ключовим елементом і об'єктом управління;
- джерела доходів – вони відокремлюються від інших факторів виробництва, а їх використання забезпечує формування грошового потоку у фінансовій та інвестиційній сферах діяльності підприємства з метою досягнення цілей довгострокового розвитку;
- джерела ризику - при вищому рівні доходу існує і вищий рівень ризику;
- джерела погашення заборгованостей - кредиторська і дебіторська заборгованість виникає перед державою, власниками, інвесторами та кредиторами і такі зовнішні фінансові ресурси мають бути повернуті.

Фінансова діяльність підприємства і процес формування його фінансових ресурсів підпадає під вплив різноманітних факторів (чинників) (таблиця 1.1):

- внутрішніх, що прямо пов'язуються із функціонуванням підприємства;
- зовнішніх - що опосередковано впливають на діяльність окремого підприємства.

Таблиця 1.1 – Фактори (чинники) впливу на формування фінансових ресурсів аграрного підприємства

Внутрішні фактори	<ul style="list-style-type: none"> – наявність земельних ресурсів та родючість ґрунтів; – урожайність та обсяги виробництва продукції, розподіл за виробничими потужностями сегментів ринку; – рівень рентабельності всіх напрямів діяльності та структура розподілу чистого прибутку; – реалізація цінової політики на основі виробничих витрат, пошук шляхів їх зниження; – налагодження співпраці із посередниками; – досконалість на підприємстві організаційної та фінансової структури управління; – взаємозв'язок фінансової, виробничої та маркетингової стратегій; – якість менеджменту фінансових ресурсів; – якість фінансового та управлінського обліку; – кваліфікація, мотивація персоналу та корпоративна культура
Зовнішні фактори	<ul style="list-style-type: none"> – стан розвитку економіки та добробут держави; – державне регулювання, зокрема наявність програм державної підтримки розвитку сільського господарства, обмеження експортних можливостей; – технологічний розвиток; – підвищення цін на ресурси; – рівень розвитку фінансового ринку; – фінансова та податкова система; – інфляція; – конкуренція; – політична та правова стабільність; – природні умови; – воєнні та інші недружні дії сусідніх країн що призводять до втрати земельних ресурсів

Джерело: складено за матеріалами [4, 19, 33, 39-41, 43]

Внутрішні фактори (чинники) визначають здатність компанії до адаптації та розвитку, зовнішні - створюють середовище, в якому функціонує підприємство.

Таким чином, фінансова діяльність аграрного підприємства виступає ключовим фактором його успішного функціонування і розвитку. Ефективне управління фінансовими ресурсами аграрного підприємства дає змогу досягати поставлених цілей, мінімізувати ризики і забезпечувати стабільність у тривалій перспективі.

1.2 Джерела фінансування та методичні підходи до оцінки ефективності фінансової діяльності аграрних підприємств

«Розвиток аграрного сектору економіки виступає одним із ключових чинників стабілізації соціально-економічних відносин як у регіонах, так і в країні загалом» [37].

Воєнний стан в Україні викликав суттєві зміни у функціонуванні аграрного сектору. Військова агресія росії проти України завдала значних збитків аграрному сектору: земельні ресурси отримали значне мінне забруднення, пошкодження снарядами, окопами і рухом військової техніки, що потребує проведення рекультивації земель; найбільших пошкоджень зазнала сільськогосподарська техніка.

Крім того, значна частина державного бюджету була перенаправлена на забезпечення безпеки та захисту країни, що значно зменшило доступні кошти для підтримки аграріїв. Така ситуація створила необхідність пошуку альтернативних джерел фінансування, серед яких міжнародна допомога, кредитні програми від міжнародних фінансових організацій, гранти від міжнародних донорів.

Воєнний стан створив перебої в логістиці та постачанні, що значно вплинуло на доступність до необхідних ресурсів для агровиробників,

зокрема таких як насіння, добрива, паливно-мастильні матеріали, що одночасно підвищило витрати аграрних підприємств та знизило рівень їх рентабельності.

Аграрії зіткнулися із підвищеними ризиками, що пов'язані з військовими діями, зокрема підвищився рівень ризиків втрати врожаю через бойові дії, знищення інфраструктури та техніки, перебоїв у постачанні агропродукції продукції на внутрішні та зовнішні ринки.

В умовах воєнного стану з метою забезпечення ефективного фінансування аграрного сектору України необхідно комплексно підходити до питань залучення різних внутрішніх та зовнішніх джерел фінансових ресурсів. Розглянемо основні із джерел фінансування, які можуть сприяти забезпеченню стабільності і розвитку аграрних підприємств у цей надскладний період. В таблиці 1.2 подано основні джерела фінансового забезпечення аграрного сектору України та їх ключові характеристики, що вказують на їх особливості, переваги та виклики в умовах воєнного стану і які необхідно враховувати при формуванні стратегії фінансового забезпечення аграрного сектору.

Державний бюджет та місцеві бюджети виступають одним із головних внутрішніх джерел фінансування аграрного сектору. На його підтримку уряд України виділяє кошти, надаючи субсидії та запроваджуючи програми підтримки фермерів, на регіональному рівні – здійснюється фінансування місцевих програм підтримки агробізнесу та сільських територій. Однак, через переорієнтацію державного бюджету на оборонні потреби та низьку фінансову спроможність місцевих бюджетів, обсяги такої підтримки можуть бути обмеженими.

Міжнародна допомога у формі грантів та кредитів від міжнародних фінансових організацій (Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку) і країн-партнерів Європейський Союзу відіграють досить важливу роль в фінансовому забезпеченні аграрного сектору. Впровадження міжнародних програм підтримки ЗЕД агропідприємств виступає важливим

стратегічним кроком для забезпечення економічної стабільності і продовольчої безпеки, а також збереження робочих місць в умовах геополітич-

Таблиця 1.2 - Джерела фінансового забезпечення аграрного сектору України за умов воєнного стану

Джерело фінансування	Опис	Приклади	Переваги	Недоліки
Державний бюджет, місцеві бюджети	Фінансування за рахунок державних коштів, включаючи субсидії, гранти та державні і регіональні програми підтримки аграріїв	Субсидії, державні та регіональні програми підтримки фермерів	Стабільність фінансування, пряма державна підтримка аграрних підприємств	Обмеженість коштів через переорієнтацію бюджету на оборонні потреби
Міжнародна допомога	Гранти та кредити від міжнародних фінансових організацій та країн-партнерів для здійснення підтримки аграрного сектору	Кредити від Світового банку, гранти від ЄС	Залучення значних обсягів фінансових ресурсів, технічна підтримка й експертиза	Високі вимоги щодо прозорості та ефективності використання коштів
Приватні інвестиції	Інвестиції від компаній та приватних осіб, спрямовані на розвиток аграрного сектору	Прямі іноземні інвестиції, венчурний капітал	Можливість залучення значних обсягів фінансування, стимулювання інновацій в аграрному секторі	Високі ризики для інвесторів, пряма залежність отримання позитивного ефекту від політичної та економічної стабільності
Кредитні програми	Кредити банків і фінансових інституцій для фінансування операційних витрат та інвестиційних проектів	Кредити від ЄБРР, комерційні кредити	Доступ на конкурентних умовах до фінансових ресурсів, можливість довгострокового фінансування	Високі відсоткові ставки, необхідність забезпечення і гарантій
Аграрні облігації	Випуск аграрними підприємствами облігацій для залучення фінансування на розвиток	Аграрні облігації під державні гарантії	Державні гарантії підвищують довіру інвесторів, можливість на довгостроковій основі залучення фінансування	Значні витрати на випуск і обслуговування облігацій, залежність від ринкових умов
Аграрне страхування	Програми страхування аграрних підприємств від	Страховання врожаїв, техніки,	Зниження фінансових ризиків,	Дороговартісні страхові поліси, обмежений

	ризиків, що пов'язані з військовими діями й іншими непередбачуваними подіями	інфраструктури	забезпечення стабільності аграрного виробництва	доступ до страхових послуг у окремих регіонах
--	--	----------------	---	---

Джерело: складено за матеріалами [14, 23, 30, 35, 37]

ної нестабільності. Такі програми забезпечать фінансову, технічну та міжнародну підтримку з метою сприяння розвитку та модернізації аграрного сектора, зміцнення партнерства і зв'язків на міжнародних ринках, підтримають її конкурентні позиції на світовій арені, сприятимуть зміцненню взаєморозуміння і міжнародної співпраці.

Залучення приватного капіталу в аграрний сектор є важливим джерелом його фінансування. Інвестори, при наявності сприятливих умов для інвестицій, можуть бути зацікавлені в розвитку аграрного бізнесу в Україні. Науковці вказують, що публічно-приватне партнерство відіграє важливу роль у стимулюванні інвестиційної активності агропідприємств. «Використання такого механізму сприяє модернізації інфраструктури та впровадженню інноваційних технологій у виробництві» [36].

Банки та інші фінансово-кредитні установи надають кредити агропідприємствам. Такі інструменти кредитування є «критично важливими для покриття витрат на виробництво, модернізацію обладнання та впровадження нових технологій» [38]. Однак банки стикаються із численними ризиками під час кредитування агропідприємств, серед яких погодні умови, ринкові коливання й залежність від цін на сировину.

Аграрні облігації випускаються агропідприємствами для залучення коштів на їх розвиток і модернізацію. Вони виступають перспективним інвестиційним інструментом для інвесторів, які мають бажання підтримати агросектор й отримати стабільний дохід, а особливо в умовах війни та економічної нестабільності. Однак слід ретельно оцінити ризики й дослідити умови випуску аграрних облігацій перед інвестуванням. Державні гарантії на агрооблігації нададуть інвесторам більше впевненості в тому, що вони отримають назад свій капітал та прибуток від його вкладення, а це дозволяє

державі розміщувати такі аграрні єврооблігації на кращих умовах та підвищити їх привабливість для інвесторів.

Аграрне страхування – це ефективна міра захисту агробізнесу від ризиків. Воно охоплює страхування культур, тварин й іншої майна, що використовується у сільському господарстві. Діючі страхові програми захищають аграрні підприємства від втрат, спричинених захворюваннями рослин та тварин, екстремальними погодними умовами, стихійними лихами, а також іншими непередбачуваними обставинами та ризиками, що пов'язані із військовими діями, що дозволяє знизити фінансові ризики і забезпечити стабільність виробництва.

Основним інструментом для вивчення та оцінки ефективності фінансової діяльності аграрних підприємств виступає аналіз його фінансового стану за фінансовими показниками діяльності підприємства. Визначальне місце в системі оцінки займають показники оцінки ліквідності та платоспроможності, операційної ефективності, заборгованості та прибутковості (таблиця 1.3), які дозволяють комплексно оцінити фінансовий стан підприємства та охарактеризувати різні сфери його діяльності.

Показники ліквідності підприємства дозволяють визначити, чи здатний суб'єкт господарювання (аграрне підприємство) своєчасно розраховуватися за короткостроковими зобов'язаннями, а також інформують керівництво про стан платоспроможності і можливість подальшого його функціонування. На практиці для оцінки ліквідності підприємства найчастіше використовують коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, рівень чистого оборотного капіталу. Виявлені проблеми, пов'язані з групою показників ліквідності, є проявом певного кризового становища яке може призвести до неплатоспроможності підприємства. Негативні наслідки дефіциту ліквідності зобов'язують керівництво приймати рішення в короткостроковому фінансовому управлінні підприємства. Отже, наявність чи відсутність можливості підприємства

своєчасно розрахуватися з поточними зобов'язаннями має істотний вплив на оцінку ефективності його діяльності.

Таблиця 1.3 – Система показників оцінки ефективності фінансової діяльності аграрних підприємств

Група показників	Показники за складовими	Методика розрахунку	Нормативне значення
Показники ліквідності	Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	<u>Оборотні активи</u> Поточні зобов'язання	2-3
	Коефіцієнт швидкої ліквідності	<u>(Сума оборотних активів – Сума запасів)</u> Поточні зобов'язання	0,5-1 і вище
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	<u>Грошові кошти та їх еквіваленти</u> Поточні зобов'язання	0,1-0,2
	Рівень чистого оборотного капіталу	Оборотні активи - Короткострокові зобов'язання	позитивне значення
Показники платоспроможності	Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	<u>Власний капітал</u> Сума пасивів	0,4-0,6
	Коефіцієнт фінансової стабільності (фінансування)	<u>Власний капітал</u> Довгострокові зобов'язання + Короткострокові зобов'язання	0,67-1,5
	Коефіцієнт фінансової стійкості	<u>Власний капітал+Довгострокові зобов'язання</u> Сума пасивів	0,7-0,9
Показники операційної ефективності	Коефіцієнт фондівдачі	<u>Виручка від реалізації продукції</u> Середньорічна залишкова вартість ОЗ	зростання
	Коефіцієнт продуктивності активів (оборотності, ресурсівдачі)	<u>Виручка від реалізації продукції</u> Середньорічний обсяг активів	зростання
	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	<u>Виручка від реалізації продукції</u> Середньорічна сума власного капіталу	зростання
	Коефіцієнт оборотності запасів	<u>Собівартості продукції</u> Середньорічна сума запасів	зростання
	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	<u>Виручка</u> Середньорічна сума дебіторської заборгованості	зростання
	Коефіцієнт оборотності пасивів	<u>Вартість реалізованої продукції</u> Загальні активи	Чим вищий показник
	Коефіцієнт оборотності зобов'язань	<u>Собівартість (сума покупок) за період</u> Середньорічна сума кредиторської заборгованості	зниження
Показники заборгованості	Коефіцієнт загальної заборгованості	<u>Зобов'язання</u> Активи	0,4-0,6
	Коефіцієнт заборгованості власного капіталу	<u>Зобов'язання</u> Власний капітал	0,67-1,5
	Правило балансу	Активи = Пасиви	1:1
Показники прибутковості (рентабельності, результативності діяльності)	Рентабельність продажу	<u>Чистий прибуток</u> Виручка	>0,3 збільшення
	Рентабельність активів	<u>Чистий прибуток</u> Середньорічна вартість активів	>0,14 збільшення
	Рентабельність власного капіталу	<u>Чистий прибуток</u> Середньорічна вартість власного капіталу	>0,2 збільшення

Джерело: складено за матеріалами [2, 12, 17, 21, 22, 32, 39-43]

Група показників платоспроможності, до яких відносимо коефіцієнт фінансової автономії, фінансової стійкості, коефіцієнт фінансової стабільності, виражають здатність аграрного підприємства вчасно та в повному обсязі виконувати свої грошові зобов'язання, зокрема, здатність погашати довгострокові борги і забезпечувати свої фінансові зобов'язання власними коштами. Показники платоспроможності дозволяють оцінити фінансове здоров'я підприємства, його здатність до погашення боргів, що є досить важливою інформацією для інвесторів, кредиторів і самого підприємства.

Оцінка ліквідності доповнюється аналізом чистого оборотного капіталу, де його позитивне значення слід розглядати як ліквідний резерв, що допомагає підтримувати ліквідність аграрного підприємства у разі фінансових труднощів або несвоєчасної оплати. Низький рівень чистого оборотного капіталу підкреслює його меншу залученість в діяльність компанії, що має негативний вплив на оцінку ліквідності і призводить до зниження доходів від реалізації через її низький рівень. Операційна ефективність є здатністю компанії забезпечувати виконання своїх операційних процесів ефективно, мінімізуючи витрати і максимізуючи продуктивність. «Це не лише процес, а й корпоративна культура, що спрямована на задоволення клієнтів» [32].

Критерієм оцінки ефективності діяльності аграрного підприємства виступає й аналіз заборгованості. Незалежно від оцінки ліквідності аграрного підприємства, заборгованість є не менш важливим та цілеспрямованим напрямом його аналізу. Аналіз заборгованості полягає загалом «в оцінці рівня власного капіталу й залученні зовнішнього капіталу в діяльність агропідприємства, а також ступеню впливу структури заборгованості на можливу норму прибутку» [32]. Коефіцієнти заборгованості використовують з метою оцінки рівня і структури заборгованості підприємства, дають інформацію про джерела фінансування використовуваних у діяльності підприємства активів.

Основною метою ведення бізнесу є забезпечення його прибуткової діяльності. Ефективність діяльності підприємства вимірюється за допомогою системи коефіцієнтів рентабельності, які показують норму прибутку, отриману від обороту використаних активів чи власного капіталу. Показники рентабельності використовуються для визначення рівня ефективності управління ресурсами, що задіяні в діяльності підприємства. Враховуючи те, що фінансовий результат діяльності підприємства може мати форму прибутку (+) чи збитку (-), результативність підприємницької діяльності є джерелом інформації про його загальний фінансовий стан.

Таким чином, проведення аналізу фінансового стану та фінансових результатів діяльності аграрного підприємства можна успішно використовувати як інструмент оцінки ефективності його діяльності. Одночасне використання різних груп фінансових показників оцінки ефективності фінансової діяльності аграрних підприємств дозволяє більш об'єктивно та комплексно її провести, а правильно обрані інструменти фінансового аналізу можна успішно використовувати для моніторингу фінансової ситуації в конкретному часовому проміжку, а також у просторовому діапазоні.

2 Аналітико-практичні аспекти забезпечення ефективності фінансової діяльності аграрних підприємств

2.1 Аналітична оцінка ефективності фінансової діяльності аграрних підприємств на макро- та мікроекономічних рівнях за матеріалами фермерського господарства «ХАРВЕСТ-2022» в 2022-2024 роках

Агропромисловий комплекс України (АПК) – це складна система яка включає галузі народного господарства, що мають відношення до виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та доведення до кінцевого споживача. Переважну частину АПК України займає сільське господарство, що одночасно виступає основним елементом матеріального виробництва, яке призначений забезпечувати населення країни продовольством. У 2024 році частка вітчизняного аграрного сектору у структурі ВВП України складає 7,11% [8], що є найменшим показником за останнє десятиріччя.

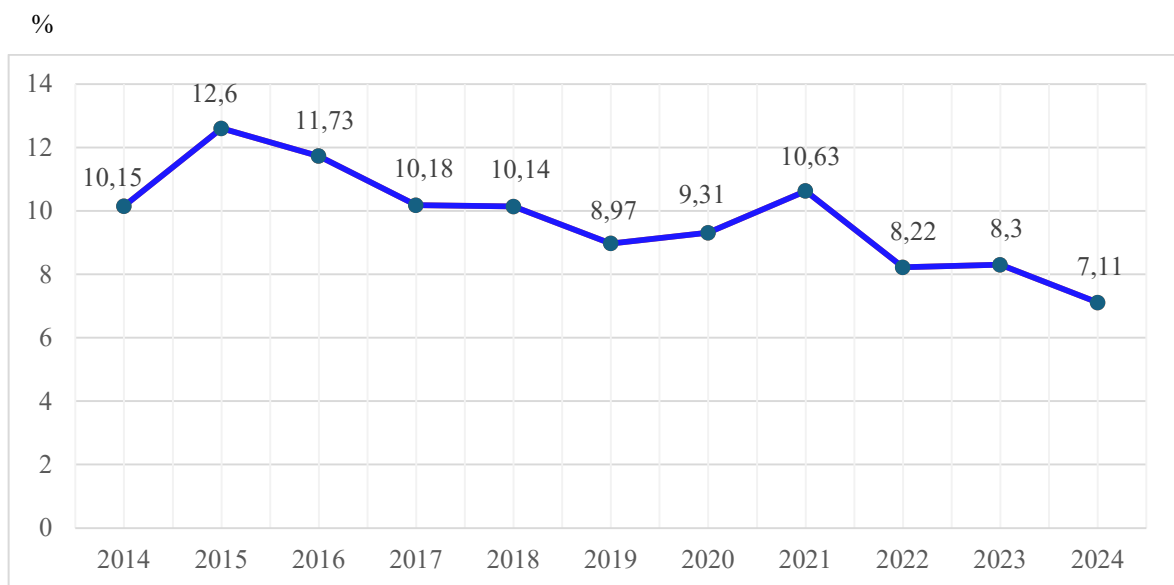

Рисунок 2.1 - Частка аграрного сектору у ВВП України в 2014-2024 роках

Джерело: побудовано за матеріалами [1, 8, 23, 26]

Окрім сільського господарства до структури АПК України входять підприємства, які займаються заготівлею, зберіганням, переробкою, транспортуванням сільськогосподарської продукції. Крім того АПК належать підприємства, що забезпечують його «машинами, добривами, засобами захисту рослин, а також працівниками і науковими розробками в цій сфері» [6]. Ключовими ланками агросектору є сільське господарство, тваринництво, харчова промисловість.

Україна має досить розвинений продовольчий комплекс, спроможний не лише повною мірою забезпечити населення харчовими продуктами, а й формувати свою активну позицію на міжнародних ринках низки ключових агропродовольчих товарів.

Кількість діючих суб'єктів господарювання України станом на 01.01.2024 р. склала 1 млн 913 тис. 193 одиниці, з них підприємств сільського, лісового та рибного господарства 62 тис. 960 одиниць, що складає 3,3% від загальної кількості. В порівнянні з 2023 р. загальна кількість підприємств по Україні зросла на 180 тис 685 одиниць, або на +10,4% (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Динаміка кількості діючих аграрних підприємств в 2022-2024 роках

Показники	Кількість діючих суб'єктів господарювання, одиниць			Абсолютне відхилення, одиниць		Темп росту, %	
	на 01.01. 2022 р.	на 01.01. 2023 р.	на 01.01. 2024 р.	2024/ 2022	2024/ 2023	2024/ 2022	2024/ 2023
Україна, усього: з них:	1956248	1732508	1913193	-43055	180685	97.8	110.4
сільське, лісове та рибне господарство, з них:	70803	53281	62960	-7843	9679	88.9	118.2
по Хмельницькій області	2466	2182	2472	6	290	100.2	113.3
сільське господарство	64540	48091	57391	-7149	9300	88.9	119.3

Джерело: розраховано за матеріалами [8]

В галузі сільського, лісового та рибного господарства кількість підприємств зросла станом на 01.01.2024 р. на 9 тис. 679 одиниць, або на +18,2%. На Хмельниччині до даної галузі додалося 290 підприємств, що складає 13,3% приросту.

Вже станом на 01.01.2023 р. кількість підприємств сільського господарства зменшилась на 88,9%.

Зміни у системі господарювання агропідприємств в умовах активних військових дій на території України зумовили системні трансформації структури виробництва, а це, в свою чергу, призвело до отримання певних фінансових результатів фінансової діяльності (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 - Фінансові результати діяльності аграрних підприємств України за 2022-2024 р.р.

Роки	Фінансовий результат до оподаткування, млн грн	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток		Рівень рентабельності (збитковості), %	
		у % до загальної кількості	фінансовий результат	у % до загальної кількості	фінансовий результат	всієї діяльності	операційної діяльності
на 01.01.2022	238807.0	88.7	246633.9	11.3	8169.8	37.8	41.8
на 01.01.2023	86056.2	78.7	124563.0	21.3	38860.1	13.7	20.7
на 01.01.2024	63495.8	78.6	95505.5	21.4	33867.7	7.9	11.9

Джерело: розраховано за матеріалами [8]

Дані таблиці свідчать про те, що упродовж 2022–2023 рр. у аграрних підприємств простежується зменшення величини чистого прибутку і скорочується кількість прибуткових підприємств. Так, станом на 01.01.2024 р. чистий прибуток аграрних підприємств скоротився на 22560,4 млн. грн. У порівнянні з 2021 р. скорочення чистого прибутку аграрних підприємств склало 175311.2 млн. грн.

Фінансовий результат аграрних підприємств, які одержали прибуток, станом на 01.01.2024 р. зменшився на 29057,4 млн. грн у порівнянні з 2022 р., та на 151128,4 млн. грн у порівнянні з 2021 р.

Аналогічну тенденцію демонструють аграрні підприємства, які отримали збиток.

Питома вага аграрних підприємств, що отримали прибуток становила в 2021 р. 88,7%, у 2022 р. 78,7%, у 2023 р. 78,6% тоді як питома вага аграрних підприємств, що отримали збиток становила - 11,3%, 21,3%, 21,4% від загальній кількості підприємств галузі відповідно, що свідчить про збільшення збитковості агросектору їх під час дії воєнного стану. У порівнянні з 2021 р. кількості збиткових підприємств агросектору зросла у 2022 р. на 10% і у 2023 р. на 10,1%.

В досліджуваному періоді рівень рентабельності діяльності аграрних підприємств зменшився. Зокрема, рівень рентабельності усієї діяльності станом на 01.01.2023 р. складає 13,7% та на 01.01.2024 р. 7,9%, що менше відповідного показника станом на 01.01.2022 р. на 24,1% та на 29,9% відповідно. Рівень рентабельності операційної діяльності аграрних підприємств станом на 01.01.2023 р. складає 20,7% та на 01.01.2024 р. 11,9%, що менше відповідного показника станом на 01.01.2022 р. на 21,1% та на 29,9%.

Такі показники результативності фінансової діяльності аграрних підприємств зумовлені збільшенням виробничих витрат і на їх основі зростанням собівартості продукції. Виробничі та операційні витрати аграрних підприємств подані в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Виробничі та операційні витрати аграрних підприємств України за 2022-2024 р.р.

Роки	Виробничі витрати		Операційні витрати	
	млн грн	у % до 01.01.2022	млн грн	у % до 01.01.2022
на 01.01.2022	580282.6	100.0	599753.7	100.0
на 01.01.2023	572689.7	98.7	570566.3	95.1
на 01.01.2024	668499.7	115.2	726350.7	121.1

Джерело: розраховано за матеріалами [8]

Аналіз витрати аграрних підприємств України за 2022-2024 р.р. підтверджує факт збільшення як виробничих витрат так і операційних витрат, що відповідно відображається на показнику собівартості продукції. Станом на 01.01.2024 р. виробничі витрати зросли на 15,2% у порівнянні з показником за станом на 01.01.2022р., а операційній витрати - на 21,11% відповідно.

Матеріальною основою агропромислового виробництва є активи підприємства, які класично розділяються на необоротні активи (основні засоби) і оборотні активи (виробничі засоби). Показники балансу аграрних підприємств України подано в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Динаміка показників балансу аграрних підприємств України за 2022-2024 р.р.

Роки	Активи, млн грн		Пасиви, млн грн	Баланс, млн грн
	необоротні	оборотні		
на 01.01.2022	461230.6	870792.2	1332022.8	1332022.8
на 01.01.2023	459639.7	968921.3	1428561.0	1428561.0
на 01.01.2024	496239.4	1017376.4	1513615.8	1513615.8
Абсолютне відхилення, млн грн				
2023/2022	36599.7	48455.1	85054.8	85054.8
2022/2021	-1590.9	98129.1	96538.2	96538.2
Темп росту, %				
2023/2022	108.0	105.0	106.0	106.0
2022/2021	99.7	111.3	107.2	107.2

Джерело: розраховано за матеріалами [8]

Дані таблиці свідчать про те, що станом на 01.01.2024 р. активи аграрних підприємств склали 1 трлн 513 млрд 615,8 млн грн, з яких необоротні активи - 496 млрд 239.4 млн грн (або 32,8% у структурі), оборотні активи - 1 трлн 17 млрд 376.4 млн грн (або 67,2 % у структурі). В порівнянні з показником 01.01.2023 р. загальний обсяг активів зріс на 85 млрд 54,8 млн грн. Найбільшу частку в структурі активів аграрних

підприємств в досліджуваному періоді складають саме оборотні, формування яких у роки воєнного стану відбувається не лише за рахунок власних джерел, а й за рахунок короткострокових кредитів і позик, кредиторської заборгованості й інших зовнішніх джерел фінансування. Вагому роль у запровадженні інноваційних технологій, придбанні нової техніки і обладнання на аграрних підприємствах відіграє лізинг, який є фінансово вигідним як для суб'єктів, які надають лізингові послуги, так і для користувачів таких послуг з метою покращення стану матеріально-технічного забезпечення аграрних підприємств.

Капітальні інвестиції аграрних підприємств є головними капіталовкладеннями у придбання матеріальних та нематеріальних активів, а також включають витрати на капітальний ремонт і модернізацію. Динаміку капітальних інвестицій аграрних підприємств подано на рисунку 2.2.

млн грн

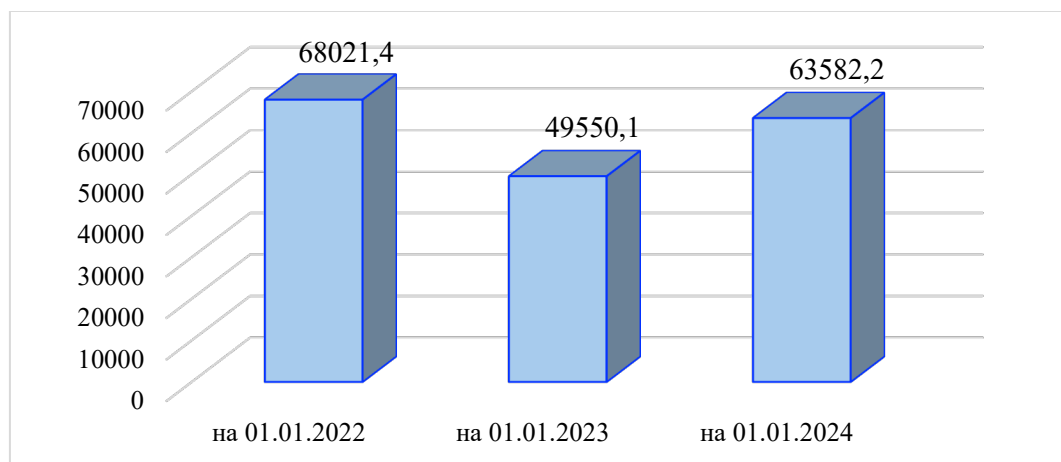

Рисунок 2.2 - Капітальні інвестиції аграрних підприємств в 2022-2024 роках

Джерело: побудовано за матеріалами [1, 8, 23, 26]

У 2024 р. на державну підтримку аграріїв виділено майже 47 млрд грн, і вона включає фінансову допомогу, пільгове кредитування, інфраструктурні проєкти.

Агровиробники України на підтримку та розвиток своїх господарств у 2024 р. могли скористатися низкою державних програм через Державний аграрний реєстр [10], зокрема:

- малі агропідприємства, які обробляють до 120 га землі на деокупованих територіях - зможуть отримати 8 тис. грн безповоротної допомоги на 1 га, а на контрольованій території - 4 тис. грн;

- фермери, які утримують від 3 до 100 голів корів - можуть отримати 7 тис. грн на 1 голову, а ті, хто вирощує від 5 до 500 голів овець та кіз - 2 тис. грн на 1 голову;

- компенсація вартості вітчизняної сільськогосптехніки - до 25%, для устаткування, закупленого з квітня 2024 р., включеного згідно переліку визначеного Міністерством економіки України;

- компенсація до 80% вартості проведення робіт із розмінування територій;

- агропідприємці, які обробляють до 500 га землі, можуть отримати через Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві гарантію на кредит і згідно із даною програмою виробник може зменшити заставу під кредит вдвічі.

Також вітчизняні аграрії можуть отримати грантове фінансування через портал «Дія» [9], зокрема:

- «грант на створення чи розвиток садівництва, ягідництва і виноградарства надається у розмірі до 70% вартості проєкту, але не більше 10 млн грн та за умови фінансування коштами отримувача. Частка співфінансування отримувача має становити не менше 30% вартості проєкту. Гранти надаються для висадки не більше 25 га насаджень» [9];

- «на грант для розвитку теплиць можна залучити до 7 млн грн. Кошти надаються на будівництво теплиці площею від 0,4 до 2,4 га. Умовою є не менше 4 постійних та 10 сезонних працівників на 1 га площі модульної теплиці» [9].

У Державному бюджеті України на 2025 р. закладено понад 6 млрд грн на підтримку аграрної сфери за наступними напрямками:

- на розвиток тваринництва та агропереробної галузі - 1 млрд. грн., які надійдуть до Держбюджету із проекту «Земельний банк» від аукціонів із оренди державних с/г земель;
- на виплату дотацій на 1 га сільгоспвиробникам та на утримання корів, овець та кіз - 4 млрд 726 млн. грн.;
- на відновлення та будівництво меліоративних систем - 200 млн. грн.;
- на компенсацію ЄСВ сімейним фермерським господарствам - 5 млн грн.;
- на надання фермерським господарствам пільгових безвідсоткових кредитів - 80 млн грн.;
- на видачу грантів на сади і теплиці - 1,37 млрд. грн.;
- на розмінування сільськогосподарських земель - 1 млрд. грн.

Завдяки потужному продовольчому експорту Україна виступає одним із гарантів продовольчої безпеки у світі. «До повномасштабної війни за обсягами експорту Україна входила до п'ятірки найбільших експортерів зернових у світі, експортували $\frac{3}{4}$ від того, що виробляли, внутрішнє споживання зернових становило лише 20–25 %. Україна постачала 10 % світового експорту пшениці, понад 14 % кукурудзи і понад 47 % соняшникової олії» [1].

Україна була і залишається надійним постачальником продовольства на світові ринки, незважаючи на постійні атаки з боку росії, які спрямовані на пошкодження землі, знищення техніки та інфраструктури, зокрема і портової. За даними Мінагрополітики [23], у 2024 р. Україна майже вийшла на рівень експорту агропродовольчої продукції довоєнного періоду, що склав 24,5 млрд дол. США, або 59 % загального експорту. Це є другим історичним рекордом, ще у 2021 р. відповідний показник складав 27,7 млрд дол. США.

Таким чином, в умовах економічної нестабільності та невизначеності, ризиків та викликів російської війни, стратегічні цілі державної політики в

аграрному секторі мають спрямовуватися на зміцненні фінансової безпеки аграрних підприємств через впровадження інструментів гнучкості та диверсифікації бізнесу, що забезпечить рівний доступ до фінансових ресурсів, зокрема як внутрішніх так і зовнішніх джерел фінансування.

Фермерське господарство «ХАРВЕСТ-2022» (ФГ) зареєстровано як юридична особа 15.02.2022 р. Юридична адреса підприємства: 31442, Україна, Хмельницька обл., Хмельницький р-н, село Сьомаки, вул. Центральна, будинок 2А.

Підприємство здійснює свою діяльність за КВЕД:

а) основний - 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур;

б) інші:

- вирощування овочів та баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів;

- вирощування інших однорічних та дворічних культур;

- вирощування олійних плодів;

- вирощування інших багаторічних культур;

- розведення великої рогатої худоби молочних порід;

- розведення іншої великої рогатої худоби та буйволів;

- розведення коней й інших тварин родини конячих;

- розведення свиней;

- розведення інших тварин;

- змішане сільське господарство;

- допоміжна діяльність у рослинництві;

- допоміжна діяльність у тваринництві;

- післяурожайна діяльність;

- оброблення насіння для відтворення;

- лісопильне та стругальне виробництво;

- виробництво столярних виробів та інших дерев'яних будівельних конструкцій;

- вантажний автомобільний транспорт;
- надання в оренду та експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна.

Метою діяльності ФГ «ХАРВЕСТ-2022» є:

- виробництво товарної сільгосппродукції, її переробка та реалізація для отримання прибутку;
- задоволення суспільних потреб у продукції (товарах), роботах і послугах ФГ;
- активізація підприємницької діяльності;
- збільшення обсягів виробництва товарів (робіт, послуг);
- здійснення поставок на внутрішній та зовнішні ринку високоякісної конкурентоздатної продукції (робіт, послуг);
- розвиток складської, експедиційної, транспортно-сервісної, виробничої сфер;
- впровадження нових технологій, ринкових методів господарювання та розвитку інфраструктури;
- одержання прибутку та його використання в інтересах засновників та членів ФГ, розвитку виробництва і вирішення соціальних завдань.

Для забезпечення своєї діяльності ФГ «ХАРВЕСТ-2022» сформовано статутний капітал розміром 10 тис грн.

Склад та динаміки майна ФГ «ХАРВЕСТ-2022» в 2022-2024 р.р. подана в таблиці 2.5 (додатки А-В). З таблиці видно, що ФГ «ХАРВЕСТ-2022» станом на кінець 2024 р. має загальну вартість майна у розмірі 1 млн 411.8 грн. В 2024 р. в порівнянні з 2023 р. загальна вартість майна підприємства зросла на +628.5 тис. грн (або на 80,2%), а в порівнянні з 2022 р. – на 1 млн 3,6 тис. грн, або в 3,5 раза (що складає +245,8%). Слід відмітити що ФГ «ХАРВЕСТ-2022» щорічно нарощує вартість майна, що демонструє рисунок 2.3.

Зростання вартості майна ФГ «ХАРВЕСТ-2022» в досліджуваному періоді відбулося переважно за рахунок оборотних активів – з 408,2 тис. грн

1 млн 170,3 тис. грн, тобто на 762,1 тис. грн (286,7%), в 2024 р. в порівнянні з 2023р. це зростання склало 668,5 тис. грн (або 233,2%).

Таблиця 2.5 – Склад, структура, динаміка показників балансу ФГ «ХАРВЕСТ-2022» у 2022-2024 р.р.

Показник	Значення показника, тис грн			Структура, %			Абсолютне відхилення, (+,-)	Темп росту, %
	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024/2023 р.р.	2024/2023 р.р.
АКТИВ								
I Необоротні активи								
Основні засоби	0.0	281.5	241.5	0.0	35.9	17.1	-40.0	85.8
первісна вартість	0.0	285.0	285.0	0.0	36.4	20.2	0.0	100.0
знос	0.0	3.5	43.5	0.0	0.4	3.1	40.0	1242.9
Усього за розділом I	0.0	281.5	241.5	0.0	35.9	17.1	-40.0	85.8
II Оборотні активи								
Запаси	225.2	499.8	1137.1	55.2	63.8	80.5	637.3	227.5
Гроші та їх еквіваленти	183.0	2.0	33.2	44.8	0.3	2.4	31.2	1660.0
Усього за розділом II	408.2	501.8	1170.3	100.0	64.1	82.9	668.5	233.2
БАЛАНС	408.2	783.3	1411.8	100.0	100.0	100.0	628.5	180.2
ПАСИВ								
I Власний капітал								
Капітал	10.0	10.0	10.0	2.4	1.3	0.7	0.0	100.0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	224.4	334.8	993.2	55.0	42.7	70.3	658.4	296.7
Неоплачений капітал	10.0	10.0		2.4	1.3	0.0	-10.0	0.0
Усього за розділом I	224.4	334.8	1003.2	55.0	42.7	71.1	668.4	299.6
II Довгострокові зобов'язання та забезпечення								
		400.0	320.0	0.0	51.1	22.7	-80.0	80.0
III Поточні зобов'язання								
Поточна кредиторська заборгованість за:								
- розрахунками з бюджетом	0.0	48.5	87.9	0.0	6.2	6.2	39.4	181.2
Інші поточні зобов'язання	183.8	0.0	0.7	45.0	0.0	0.0	0.7	-
Усього за розділом III	183.8	48.5	88.6	45.0	6.2	6.3	40.1	182.7
БАЛАНС	408.2	783.3	1411.8	100.0	100.0	100.0	628.5	180.2

Поясненням цьому є те, фермерське господарство «ХАРВЕСТ-2022» є аграрним підприємством, яке вирощує зернові (пшениця, ячмінь, овес) та технічні (соя) культури, частина який підлягає реалізації в майбутньому, а для цього потрібен тривалий час; з іншого боку - за поставлену продукцію сформовано дебіторську заборгованість покупців, які вчасно не розраховуються за поставлені товари; частина зернових зберігається у сховищах для проведення весняного посіву.

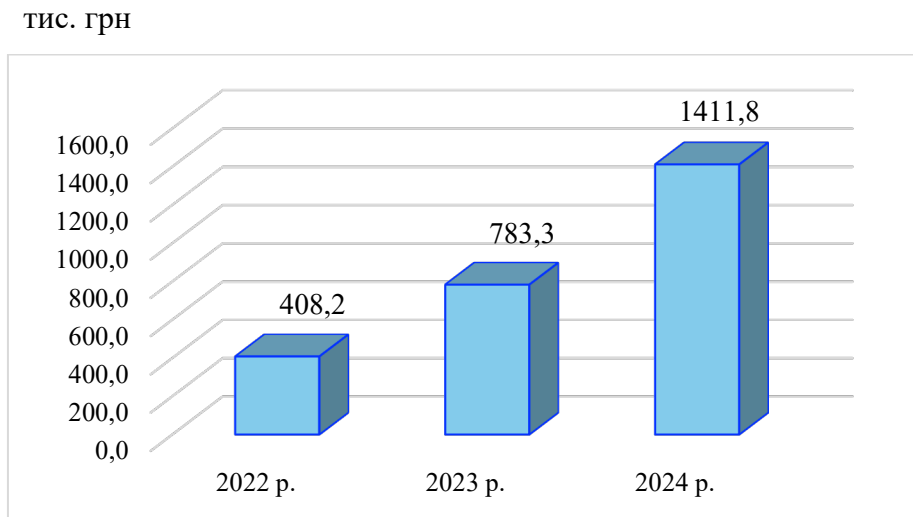

Рисунок 2.3 – Динаміка майна ФГ «ХАРВЕСТ-2022» у 2022-2024 р.р.

Загальна вартість запасів ФГ «ХАРВЕСТ-2022» в досліджуваному періоді зросла на 728,9 тис грн. (або на 504,9%), з яких у 2024 р. +668,4 тис. грн (299,6%). Основні проблеми, що виникають при реалізації зернових культур в Україні - пов'язані із військовими діями на території країни, логістичними труднощами, втратою частини ринків збуту і зниженням купівельної спроможності населення.

Необоротні активи ФГ «ХАРВЕСТ-2022» станом на кінець 2024 р. складають 241,5 тис грн – це залишкова вартість основних засобів, які знаходяться на балансі товариства – трактор, сівалки, жатки та інші приладдя, яким фермер здійснює обробку землі.

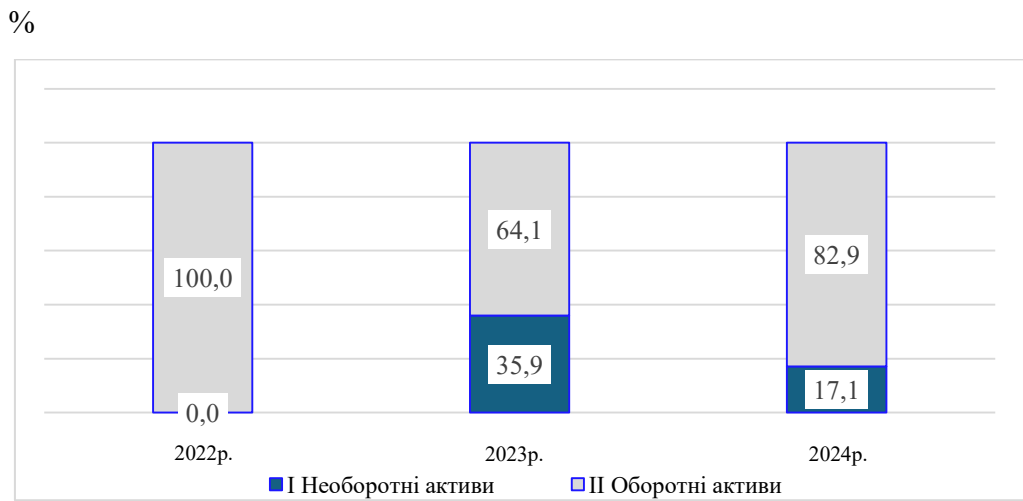

Рисунок 2.4 – Структура активів ФГ «ХАРВЕСТ-2022» в 2022-2024 р.р.

В структурі активів ФГ «ХАРВЕСТ-2022» станом на кінець 2024 р. 82,9% припадає на оборотні активи, 17,1% - на необоротні активи (рисунок 2.4).

Джерелами фінансування активів ФГ «ХАРВЕСТ-2022» в 2020-2024 р.р. є власний капітал та поточні зобов'язання і забезпечення (рисунок 2.5).

%

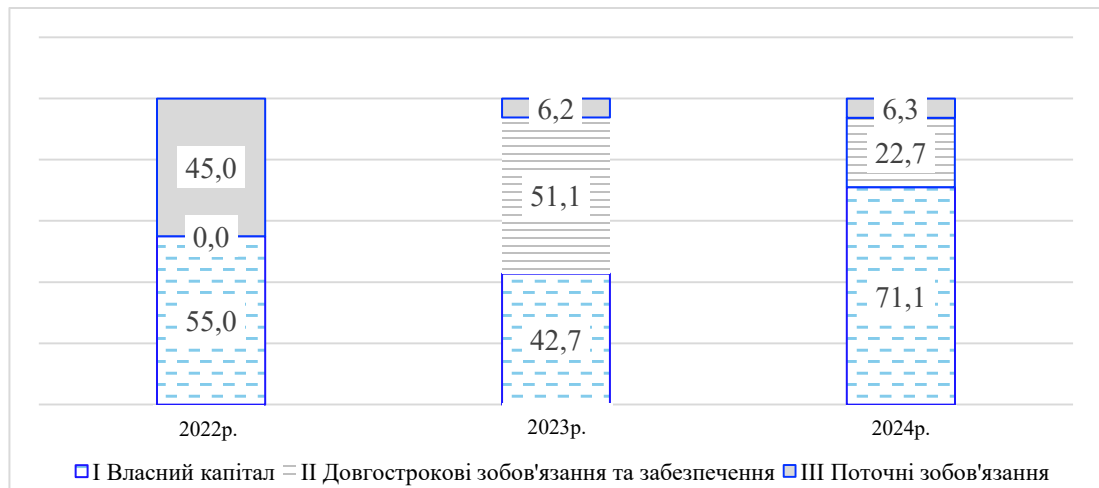

Рисунок 2.5 – Структура джерел фінансування ФГ «ХАРВЕСТ-2022» в 2022-2024 р.р.

В структурі капіталу ФГ «ХАРВЕСТ-2022» в 2024 р. суттєву перевагу має власний капітал, який складає більше 71,1% від усіх джерел фінансування, тоді як позиковий капітал – 22,7%, поточні зобов'язання – 6,3%. В 2023 р. власний капітал підприємства складав 42,7%, тоді як позиковий – 51,1%. Тобто на кінець досліджуваного періоду в господарстві переважає власне фінансування над позиковим. В 2023 р. ФГ «ХАРВЕСТ-2022» скористалося Державною програмою «Доступні кредити 5-7-9%» і отримало кредит на суму 400 тис. грн., який було спрямовано на придбання сільськогосподарської техніки.

Загальний обсяг поточних зобов'язань ФГ «ХАРВЕСТ-2022» в 2024 р. складає 88,6 тис грн. – це боргові зобов'язання перед бюджетом (або 6,3%

структури джерел фінансування) і зростає в порівнянні з 2023р. на 40,1 тис грн (або майже вдвічі).

Загалом на ФГ «ХАРВЕСТ-2022» забезпечується ефективне управління активами і капіталом, що сприяє створенню додаткових можливостей для забезпечення самофінансування та економічного росту, ефективно здійснювати залучення зовнішніх джерел фінансування та управляти зобов'язаннями в умовах війни.

2.2 Напрями вдосконалення ефективності фінансової діяльності в системі управління аграрним підприємством

В контексті визначення проблем та напрямів вдосконалення ефективності фінансової діяльності ФГ «ХАРВЕСТ-2022» проведемо в узагальненому вигляді аналіз його фінансових результатів, який розпочнемо із оцінка рівня та динаміки фінансових результатів (таблиця 2.5).

Таблиця 2.6 – Склад та динаміка фінансових результатів ФГ «ХАРВЕСТ-2022» у 2022-2024 р.р.

Показник	Значення показників років, тис. грн			Абсолютне відхилення, (+,-)		Темп росту, %	
	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2023/2022 р.р.	2024/2023 р.р.	2023/2022 р.р.	2024/2023 р.р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	0.0	736.8	753.0	736.8	16.2	-	102.2
Інші доходи	248.0	53.7	505.1	-194.3	451.4	21.7	940.6
Разом доходи	248.0	790.5	1258.1	542.5	467.6	318.8	159.2
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	23.6	643.9	563.4	620.3	-80.5	2728.4	87.5
Інші витрати	0.0	36.2	36.3	36.2	0.1	-	100.3
Разом витрат	23.6	680.1	599.7	656.5	-80.4	2881.8	88.2
Фінансовий результат до	224.4	110.4	658.4	-114.0	548.0	49.2	596.4

оподаткування							
Чистий прибуток	224.4	110.4	658.4	-114.0	548.0	49.2	596.4

Динаміку доходів і витрат ФГ «ХАРВЕСТ-2022» у 2022-2024 р.р. подано на рисунку 2.6.

тис. грн

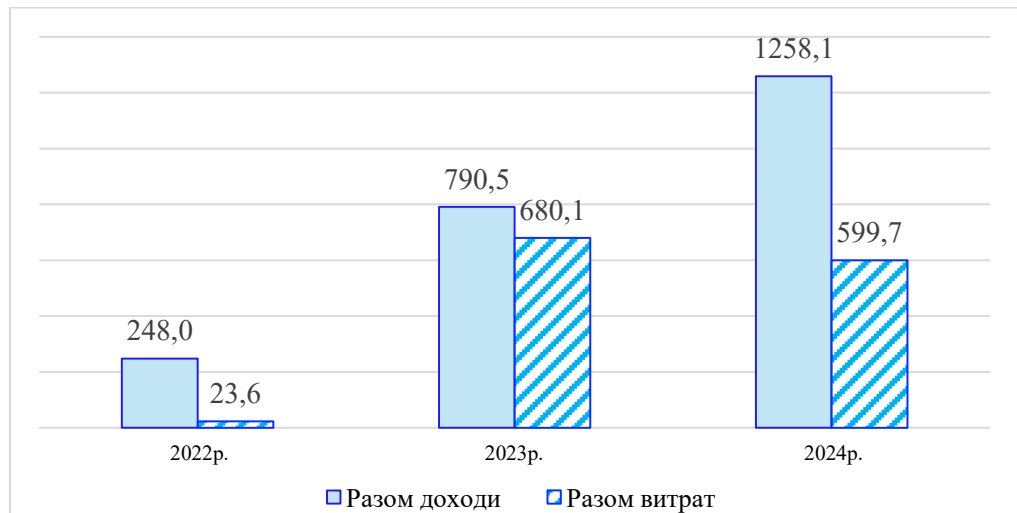

Рисунок 2.6 – Динаміка доходів і витрат ФГ «ХАРВЕСТ-2022» в 2022-2024 р.р.

В умовах викликів війни, що характеризуються зниженням платоспроможності споживачів і їх міграцією, сформовані ФГ «ХАРВЕСТ-2022» обсяги доходів і витрат дозволили забезпечити в 2022-2024 р.р. позитивний фінансовий результат на рівні 224,4 тис. грн в 2022 р., 110,4 тис. грн в 2023 р., 658,4 тис. грн в 2024 р.

тис. грн

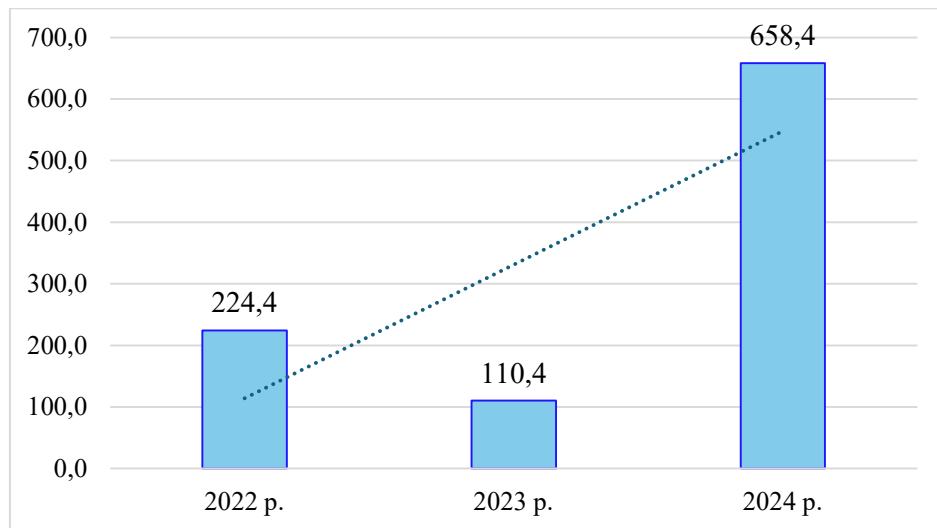

Рисунок 2.7 – Динаміка чистого прибутку ФГ «ХАРВЕСТ-2022» в 2022-2024 р.р.

ФГ «ХАРВЕСТ-2022» є платником єдиного податку третьої групи, сума доходу якого оподатковується за ставкою 5% без оплати ПДВ та звільнений «від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з податку на майно в частині земельного податку за земельні ділянки, що використовуються платниками єдиного податку першої – третьої груп для провадження господарської діяльності» [27]. Динаміку сум сплачених до бюджету податків, зборів, платежів ФГ «ХАРВЕСТ-2022» в 2022-2024 р.р. подано в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Склад та динаміка сум сплачених податків, зборів, платежів ФГ «ХАРВЕСТ-2022» у 2022-2024 р.р.

Показник	Значення показників років, грн			Абсолютне відхилення, (+,-), грн		Темп росту, %	
	2022	2023	2024	2023/2022 р.р.	2024/2023 р.р.	2023/2022 р.р.	2024/2023 р.р.
Загальна сума сплачених податків, зборів, платежів протягом податкового (звітного) року, зокрема:	929.68	88733.87	128750.59	87804.19	40016.72	9544.6	145.1
- єдиний податок	0.00	14500.00	30027.93	14500.00	15527.93	-	207.1
- ПДФО, які перебувають з платником єдиного податку у трудових або цивільно-правових відносинах	651.68	1054.89	2142.74	403.21	1087.85	161.9	203.1

- військовий збір з доходів фізичних осіб, які перебувають з платником єдиного податку у трудових або цивільно-правових відносинах	278.00	468.45	723.60	190.45	255.15	168.5	154.5
- ПДФО з доходів за договорами оренди	0.00	67117.41	75018.00	67117.41	7900.59	-	111.8
- військовий збір з доходів за договорами оренди	0.00	5593.12	20838.32	5593.12	15245.20	-	372.6

Загальна сума сплачених податків, зборів, платежів ФГ «ХАРВЕСТ-2022» у 2024 р. склала 128 тис 750.59 грн, що більше показника 2023 р. на 40 тис 16.72 грн, а показника 2022р. - на 87 тис 804.19 грн відповідно. Темп приросту даного показника у 2024 р. склав +45,1%.

ФГ «ХАРВЕСТ-2022» сплачує єдиний податок, ПДФО та військовий збір.

Загальний обсяг єдиного податку, сплаченого фермерським господарством в 2024 р., склав 30 тис 27.93 грн., що більше показника попереднього звітного періоду на 15 тис. 527.93 грн, або на 107,1%.

ФГ «ХАРВЕСТ-2022» здійснює сплату ПДФО та військового збору з доходів фізичних осіб, які перебувають з ним у трудових або цивільно-правових відносинах та з доходів за договорами оренди.

Загальний обсяг ПДФО, сплаченого до бюджетів різних рівнів в 2024 р. склав 77 тис. 160.74 грн, що більше показника 2023 р. на 8 тис 988.44 грн, або на +13,2%.

Загальний обсяг військового збору, сплаченого в 2024 р. склав 21 тис. 561.92 грн, що більше показника 2023 р. на 15 тис 500.35 грн, або на +13,2%.

Тобто фермерське господарство, провадячи свою діяльність, справляє позитивний вплив на забезпечення економічного зростання країни, сприяє наповненню бюджетної системи податковими надходженнями.

Сучасний етап розвитку економіки України та умови функціонування на ринку суб'єктів господарювання вимагають від них активних дій в контексті пошуку шляхів підвищення ефективності їх господарської діяльності. На фоні викликів та ризиків, зокрема і тих, що продиктовані

війною, актуалізуються питання оцінювання ефективності їх діяльності, дослідження факторів впливу та пошук резервів її підвищення.

Аналіз фінансового стану ФГ «ХАРВЕСТ-2022» здійснимо за показники оцінки ліквідності та платоспроможності, операційної ефективності, заборгованості та прибутковості (таблиця 2.8), методику розрахунку яких описано в параграфі 1.2 і які дозволяють комплексно оцінити фінансовий стан, охарактеризувати різні сфери діяльності.

Таблиця 2.8 – Система показників оцінки ефективності фінансової діяльності ФГ «ХАРВЕСТ-2022» у 2022-2024 р.р.

Група показників	Показники за складовими	Нормативне значення	Значення показників років			Абсолютне відхилення, (+,-)	
			2022	2023	2024	2023/ 2022 р.р.	2024/ 2023 р.р.
Показники ліквідності	Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	2-3	2.22	10.35	13.21	8.13	2.86
	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,5-1 і вище	1.00	0.04	0.37	-0.95	0.33
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,1-0,2	1.00	0.04	0.37	1.00	0.04
	Рівень чистого оборотного капіталу	позитивне значення	408.20	501.80	1170.30	93.60	668.50
Показники платоспроможності	Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	0,4-0,6	0.55	0.43	0.71	-0.12	0.28
	Коефіцієнт фінансової стабільності (фінансування)	0,67-1,5	-	0.84	3.14	-	2.30
	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,7-0,9	0.55	0.94	0.94	0.39	0.00
Показники операційної ефективності	Коефіцієнт фондівдачі	зростання	-	5.23	2.88	-	-2.36
	Коефіцієнт продуктивності активів (оборотності, ресурсівдачі)	зростання	0.00	1.24	0.69	1.24	-0.55
	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	зростання	0.00	2.64	1.13	2.64	-1.51
	Коефіцієнт оборотності запасів	зростання	0.00	2.03	0.92	2.03	-1.11
	Коефіцієнт оборотності пасивів	Чим вищий показник	0.00	0.94	0.53	0.94	-0.41
	Коефіцієнт оборотності зобов'язань	зниження	-	3.29	1.76	-	-1.53
Показники заборгованості	Коефіцієнт загальної заборгованості	0,4-0,6	0.45	0.57	0.29	0.12	-0.28
	Коефіцієнт заборгованості власного капіталу	0,67-1,5	0.82	1.34	0.41	0.52	-0.93
	Правило балансу	1:1	1.00	1.00	1.00	0.00	0.00
Показники прибутковості (рентабельності, результативності діяльності)	Рентабельність продажу	>0,3 збільшення	-	0.15	0.87	-	0.72
	Рентабельність активів	>0,14 збільшення	0.55	0.19	0.60	-0.36	0.41
	Рентабельність власного капіталу	>0,2 збільшення	1.00	0.39	0.98	-0.61	0.59

Група показників ліквідності показує здатність підприємства вчасно здійснювати погашення своїх короткострокових зобов'язань, а також характеризує його фінансовий стан і стабільність. Розраховані показники ліквідності ФГ «ХАРВЕСТ-2022» у 2022-2024 р.р. вказують на те, що фермерське господарство має достатньо активів, що можуть бути швидко перетворені на грошові кошти з метою погашення поточних боргів. Впродовж досліджуваного періоду господарство компанія вчасно розраховувалася зі своїми поточними зобов'язаннями.

Група показників платоспроможності показує здатність підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання, зокрема, погашати довгострокові борги. Розраховані показники платоспроможності ФГ «ХАРВЕСТ-2022» у 2022-2024 р.р. вказують на те, що фермерське господарство є фінансово незалежним і має наявні додаткові резерви підвищення ефективності за рахунок залучення позикових коштів, а 94% його активів фінансуються за рахунок постійного капіталу і довгострокових зобов'язань.

Група показників операційної ефективності показує наскільки ефективно фермерське господарство використовує свої ресурси для отримання прибутку й досягнення стратегічних цілей. Розраховані показники операційної ефективності ФГ «ХАРВЕСТ-2022» у 2022-2024 р.р. вказують на скорочення фондівіддачі, ресурсівіддачі, скорочення оборотності власного капіталу і запасів, тобто на зниження рівня ефективності виробничих процесів, управління витратами, продажів й інших операційних аспектів.

Група показників заборгованості дозволяє оцінити стан дебіторської (заборгованість клієнтів) чи кредиторської (заборгованість перед постачальниками і кредиторами). Розраховані показники заборгованості ФГ «ХАРВЕСТ-2022» у 2022-2023 р.р. знаходяться в межах визначених меж і вказують на те, що фермерське господарство може швидко погасити свої зобов'язання, однак в 2024 р. показники значно знизилися, що вказує на

існуючі ризики непогашення кредиторської заборгованості та зниження ефективності управління грошовими потоками.

Група показників рентабельності дозволяє оцінити ефективність використання менеджментом фермерського господарства його активів. Розраховані показники рентабельності ФГ «ХАРВЕСТ-2022» у 2022-2023 р.р. знаходяться в межах визначених нормативних значень, що вказує на високу ефективність використання менеджментом активів господарства.

Проведений нами SWOT-аналіз діяльності ФГ «ХАРВЕСТ-2022», включаючи фінансову діяльність, дозволив виявити сильні та слабкі сторони, можливості та загрози, які мають вплив на фінансову стійкість та ефективність його діяльності, особливо в умовах війни (рисунок 2.8).

СИЛЬНІ СТОРОНИ (STRENGTHS)	СЛАБКІ СТОРОНИ (WEAKNESSES)
Фінансова стабільність Адаптивність і гнучкість Диверсифікація джерел доходів Наявні експортні можливості	Підвищення операційних витрат Зменшення платоспроможності клієнтів Нестабільність збуту продукції Ризик втрати активів
МОЖЛИВОСТІ (OPPORTUNITIES)	ЗАГРОЗИ (THREATS)
Зміцнення позицій на вітчизняному ринку Доступ до міжнародної фінансової допомоги Можливості для диверсифікації	Фізичне руйнування активів Перебої в логістиці та постачанні Інфляція та економічна нестабільність Зміна податкової політики Брак кваліфікованих кадрів та міграція

Рисунок 2.8 - SWOT-аналіз діяльності ФГ «ХАРВЕСТ-2022»

Систематизуючи результати проведеного дослідження, нами визначено структурні елементи забезпечення ефективного управління фінансовою діяльністю ФГ «ХАРВЕСТ-2022», які наведено на рис. 2.9.

Під час управління фінансовою діяльністю аграрного підприємства необхідно враховувати такі особливості:

- сезонний характер його операційної діяльності;
- види сільськогосподарської продукції, яка ним виробляється;

Рисунок 2.9 - Структурні елементи забезпечення ефективного управління фінансовою діяльністю ФГ «ХАРВЕСТ-2022»

Джерело: розроблено за матеріалами [7, 15, 25]

- структуру доходів від реалізації продукції в межах КВЕДу 01.11, зокрема для ФГ «ХАРВЕСТ-2022» напрямок рослинництво;
- використання фінансових ресурсів програм державної підтримки в минулі чи в поточний період;
- питома вага власних та позикових коштів у джерелах формування необоротних та оборотних активів;
- рівень урожайності сільськогосподарських культур та продуктивність праці;
- систему оподаткування і розмір податкового навантаження;
- наявність позикових коштів, а також джерела їх формування.
- скорочення ринків збуту за умов воєнного стану.

Забезпечення ефективного управління фінансовою діяльністю аграрного підприємства буде проявлятися при досягненні оптимальної структури капіталу (за рівнем фінансової стійкості, вартістю капіталу, ефектом фінансового важеля), у досягнення високого рівня фінансового потенціалу, в достатності фінансових ресурсів з метою забезпечення всіх цілей та програм. Ефективне управління фінансовою діяльністю аграрного підприємства дозволить раціонально використовувати його фінансові ресурси, здійснювати своєчасне поповнення запасів та мінімізувати ризики втрати прибутку й погіршення фінансового стану.

Висновки

В кваліфікаційній роботі проведено дослідження фінансової діяльності аграрних підприємств, їх сутності, джерел фінансування, оцінки ефективності за матеріалами фермерського господарства «ХАРВЕСТ-2022», Хмельницька обл., Хмельницький р-н, село Сьомаки.

Під час існуючих наукових підходів нами запропоновано фінансову діяльність підприємства трактувати як «цілеспрямований процес формування й ефективного використання фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта, орієнтовану на його ефективне функціонування і розвиток» (авт).

За результатами проведеного дослідження нами встановлено, що фінансова діяльність аграрних підприємств ґрунтується на принципах комерційного розрахунку, саморегулювання, самокупності, самофінансування. А функціональні характеристики фінансової діяльності аграрного підприємства виступають основою для забезпечення його стабільного та ефективного функціонування, а також досягнення поставлених фінансових цілей. Нами доведено, що проведення аналізу фінансового стану та фінансових результатів діяльності аграрного підприємства з використанням груп показників оцінки ліквідності, платоспроможності, операційної ефективності, заборгованості, прибутковості дозволяє більш об'єктивно та комплексно її провести в контексті формування стратегічних напрямів управління та розвитку.

Аграрний сектор України завжди був і залишається одним із пріоритетних напрямків розвитку економіки як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Однак виклики війни та економічні дисбаланси спричинили зменшення фізичної кількості аграрних підприємств, зменшення величини їх чистого прибутку та скорочення рівня прибутковості. З метою реалізації стратегічних цілей державної політики в аграрному секторі, забезпечення продовольчої безпеки, необхідно весь можливий ресурс

спрямовуватися на зміцненні фінансової безпеки агропідприємств та підтримки їх фінансової стійкості та стабільності функціонування шляхом впровадження інструментів гнучкості та диверсифікації бізнесу, розширення форм державної та міжнародної підтримки, що «забезпечить рівний доступ до фінансових ресурсів» [31], зокрема як внутрішніх так і зовнішніх джерел фінансування.

Фермерське господарство «ХАРВЕСТ-2022» створено у 2022 році і здійснює свою діяльність за основним КВЕДом 01.11 Вирощування зернових (крім рису), бобових і насіння олійних культур. Загалом на ФГ «ХАРВЕСТ-2022» здійснюється ефективне управління активами та капіталом, забезпечується прибуткова діяльність, що сприяє самофінансуванню та економічному росту, а також дозволяє ефективно залучати зовнішні джерела фінансування та ефективно управляти зобов'язаннями в умовах війни.

Проведений SWOT-аналіз діяльності ФГ «ХАРВЕСТ-2022» загалом та фінансової діяльності зокрема, дозволив виявити сильні і слабкі сторони, можливості і загрози, які мають вплив на його фінансову стійкість та ефективність діяльності, особливо в умовах викликів війни. Нами запропоновано напрями забезпечення ефективного управління фінансовою діяльністю ФГ «ХАРВЕСТ-2022», які забезпечать досягнення оптимальної структури капіталу, високого рівня фінансового потенціалу, реалізацію цілей та завдань, мінімізують ризики втрати прибутку та погіршення фінансового стану.

Список використаних джерел

1. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://surl.it/nrmhok> (дата звернення: 16.05.2025)
2. Аналіз стану сільського господарства України та імплементація нормативно-правових актів ЄС, дотичних до аграрних та довкіллевих питань / О. Риковська, О. Фраєр, О. Михайленко; за ред. М. Белкіна, А. Даниляк. - Київ: ГО "Екодія", 2024. - 22 с.
3. Балджи М.Д., Мацієвич Т.О. Фінансова діяльність аграрних підприємств в Україні під час воєнного стану / М.Д. Балджи, Т.О. Мацієвич // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2024. - № 12 (92), 2 т. – С. 171-178. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2024_12\(2\)__21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2024_12(2)__21) (дата звернення: 06.05.2025)
4. Бровко Л. І., Водолазська О. А., Ісмайлова С. І. Формування фінансових ресурсів аграрних підприємств України в умовах воєнних дій / Л. І. Бровко, О. А. Водолазська, С. І. Ісмайлова // Інвестиції: практика та досвід. – 2023. - № 22. – С. 118-123. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: DOI: 10.32702/23066814.2023.22.118 (дата звернення: 12.05.2025)
5. Верзун А., Агрес О., Войнич Л. Управління фінансовим потенціалом аграрних підприємств: реалії сьогодення / А. Верзун, О. Агрес, Л. Войнич // АГРАРНА ЕКОНОМІКА. – 2024. - № 1. - Т. 17. – С. 121-128. - [Електронний ресурс]. Офіційний сайт. – Режим доступу: <https://doi.org/10.31734/agrarecon2024.01.121> (дата звернення: 18.05.2025)
6. Глухов В.В. Фінансове забезпечення відновлення і розвитку АПК України / В.В. Глухов // АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ. - 2024. - № 12 (282). – С. 157-166. - Електронний ресурс – Режим доступу: DOI: 10.32752/1993-6788-2024-1-282-157-166 (дата звернення: 20.05.2025)

7. Державна підтримка агробізнесу під час війни. - [Електронний ресурс]. Офіційний сайт. – Режим доступу: <https://surl.li/ejqgfz> (дата звернення: 01.06.2025).

8. Державна служба статистики України. - [Електронний ресурс]. Офіційний сайт. – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 03.04.2025).

9. Державний веб-портал бюджету для громадян. - [Електронний ресурс]. Офіційний сайт. – Режим доступу: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 04.04.2025).

10. Державний аграрний реєстр. - [Електронний ресурс]. Офіційний сайт. – Режим доступу: <https://www.dar.gov.ua/> (дата звернення: 24.05.2025)

11. Десятнюк О., Горват Т. Регулювання фінансової діяльності підприємств в умовах воєнної економіки: поточний стан та прогнози / О. Десятнюк, Т. Горват // Світ фінансів. - 2023. - №2 (75). – 45-55. - Електронний ресурс – Режим доступу: <https://surl.li/ujwprno> (дата звернення: 18.04.2025)

12. Дропа Я. Б. Фінансовий аналіз : навч. посібник / Я. Б. Дропа. – Електрон. вид. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. – 238 с.

13. Карнаушенко А. С. Економічна суть та форми фінансування інноваційної діяльності аграрних підприємств / А. С. Карнаушенко // Ефективна економіка. - 2020. - №4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7821> (дата звернення: 23.05.2025). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.4.86 (дата звернення: 16.04.2025)

14. Квасницька Р.С., Форкун І.В., Гордєєва Т.А. Міжнародні та національні аспекти фінансової підтримки розвитку аграрного сектору / Р.С. Квасницька, І.В. Форкун, Т.А. Гордєєва // Modeling the development of the economic systems. – 2023. – №4. – С.138–145. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-10-18> (дата звернення: 30.05.2025)

15. Ключові виклики для аграрного сектору та основні завдання державної аграрної політики на 2025 рік. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/amidet> (дата звернення: 16.05.2025)

16. Коваленко М.В., Поліщук М.М., Горячун О.В. Сучасні джерела фінансування сільськогосподарських підприємств / М.В. Коваленко, М.М. Поліщук, О.В. Горячун // ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО. – 2018. - №17. – С. 240-250. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://economyandsociety.in.ua/journals/17_ukr/35.pdf (дата звернення: 21.05.2025).

17. Колос Д., Короленко Р. Удосконалення фінансово-господарської діяльності підприємства на основі аналізу активів / Д. Колос, Р. Короленко// Економіка та суспільство. - 2024. - №62. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-15> (дата звернення: 16.04.2025)

18. Кудінова М.М., Рубайко М.О. Механізми міжнародної підтримки зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств в Україні / М.М. Кудінова, М.О. Рубайко // ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО. - 2023. - № 57. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-15> (дата звернення: 23.04.2025)

19. Куліш Г. П., Чепка В. В., Гавриленко Ю. О. Фінансовий стан підприємства: фактори, що впливають на нього / Г. П. Куліш , В. В. Чепка , Ю. О. Гавриленко - Економічні горизонти. - 2022. - №1(19). – С. 4–11. . - [Електронний ресурс] – Режим доступу: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(19\).2022.259393](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(19).2022.259393) (дата звернення: 29.04.2025)

20. Матвієнко К. В., Кваско А. В. Стратегії розвитку підприємства в сучасному конкурентному середовищі / К. В. Матвієнко, А. В. Кваско // Збірник тез V Міжнародної науково-практичної конференції "БІЗНЕС, ІННОВАЦІЇ, МЕНЕДЖМЕНТ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ". . – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://confmanagement-proc.kpi.ua/article/view/303666> (дата звернення: 17.04.2025)

21. Марусяк Н. Аналіз фінансового стану як ефективний інструмент управління фінансовою діяльністю підприємств в умовах війни / Економіка та суспільство. - 2025. - №71. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-49> (дата звернення: 27.04.2025)

22. Марусяк Н. Л. Фінансовий аналіз: навч. посібник / Н. Л. Марусяк. - Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. - 172 с.

23. Міністерства аграрної політики та продовольства України. Офіційний веб сайт. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://minagro.gov.ua/> (дата звернення: 04.04.2025)

24. Навроцький О. Державна політика розвитку аграрного бізнесу / О. Навроцький// Економіка та суспільство. - 2024. - №70. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-5> (дата звернення: 21.04.2025)

25. Олександренко І.В. Управління фінансовою діяльністю сільськогосподарських підприємств в Україні / І.В. Олександренко // БІЗНЕСІНФОРМ. - 2024. - № 2. – С. 194-201. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-2-194-201> (дата звернення: 15.04.2025)

26. Підсумки функціонування аграрного сектору України у 2024 році. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://surl.li/otmiot> (дата звернення: 17.05.2025)

27. Податковий кодекс України»: Закон України від 02.12.2010 р. №2755-VI. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 01.04.2025)

28. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств : підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. проф.А. М. Поддєрьогін. 3-тє вид., перероб. та доп. Київ : КНЕУ, 2000. - 460 с. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/522/Finansi_pidpriemstv_.pdf.

29. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013р. № 73. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#n17> (дата звернення: 01.04.2025)

30. Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.11.2024 р. № 1163-р. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 11.04.2025)

31. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України 30.09.2019р. №722/2019. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.04.2025)

32. Проскуріна Н. М., Гнідкова А .В. Аналіз фінансового стану та фінансових результатів як інструмент оцінки ефективності діяльності підприємства / Н. М. Проскуріна, А .В. Гнідкова // Економіка та суспільство. - 2022. - № 43. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-74> (дата звернення: 10.05.2025)

33. Русан В.М. Особливості функціонування аграрного сектора економіки України в умовах війни. Національний інститут стратегічних досліджень. 28.07.2022. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/osoblyvistifunktsionuvannyaahhrarnohosektoraekonomikyukrayinyumovakh> (дата звернення: 27.04.2025)

34. Суліма Н.М., Гуцул Т.А., Боровик Н.В. Формування ресурсного потенціалу аграрних підприємств в умовах інноваційного розвитку / Н.М. Суліма, Т.А. Гуцул, Н.В. Боровик // ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО. – 2024. - №63. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-47> (дата звернення: 02.05.2025)

35. Степаненко С.В. Ресурсний потенціал аграрних підприємств: елементи та особливості їх поєднання в сучасних умовах / С.В. Степаненко // Ефективна економіка. - 2022. - №2. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=10039> (дата звернення: 29.04.2025).

36. Тетью А.П. Аналіз сучасного стану інвестиційної діяльності агропромислових підприємств України / А.П. Тетью // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2025. – №1 (77). – С. 71-79. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://economics.net.ua/files/archive/2025/No1/71.pdf>. (дата звернення: 27.05.2025)

37. Тітов Д. В., Олексієнко В. В. Фінансове забезпечення аграрного сектору України в умовах воєнного стану / Д. В. Тітов, В. В. Олексієнко. - ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО. – 2024. - Випуск 63. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-125> (дата звернення: 02.05.2025)

38. Томашук І.О., Вольська Л.Л. Забезпечення та організаційні засади банківського кредитування аграрних підприємств / І.О. Томашук, Л.Л. Вольська // ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО. - 2024. - № 68. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-30>. (дата звернення: 25.05.2025)

39. Фінанси підприємств: навч. посібник / за ред. Г.Я. Аніловської, І.Б. Висоцької - Львів: ЛьвДУВС, 2018. - 440 с.

40. Фінанси підприємств [Електронний ресурс] : навчальний посібник / Т. Б. Кузенко, Н. В. Сабліна. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 219 с.

41. Фінанси підприємств: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Смолінська С.Д., Ясіновська І.Ф.]; за заг. ред. Н. С. Ситник.- Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. - 402 с.

42. Фінансово-економічна діяльність аграрного підприємства : навч. посібник. / укл. І.С. Смага. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.

Федьковича, 2024. – 140 с. - [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<https://surl.li/gnvkpg>

43. Шишкіна О. В. Дослідження сутності фінансової діяльності суб'єктів підприємницької діяльності / О. В. Шишкіна, А. А. Баранець // Фінансові дослідження. – 2017. – № 1 (2). – С. 186-195. (дата звернення: 05.04.2025)

44. Iryna V. Forkun, Oleksandr S. Prystemskyi, Olha S. Chernenko, Iryna A. Chkan, Inna Ye. Yakusheva. Institutionalization of State Support and Development of Sectoral Entrepreneurship of Rural Areas. Public Policy and Administration. – 2021. - Vol. 20, Nr. 3. - P. 454-463. - [Electronic resource] – Access mode: <https://vpa.ktu.lt/index.php/PPA/article/view/28405>. (date of application: 15.05.2025)

45. Havemann T., Negra C., Werneck F. Blended finance for agriculture: exploring the constraints and possibilities of combining financial instruments for sustainable transitions / T. Havemann, C. Negra, F. Werneck // Agric Human Values. - 2020. - Jul 27; 37(4). - P. 1281–1292. - [Electronic resource] – Access mode: doi: 10.1007/978-3-031-18560-1_23. (date of application: 24.05.2025)

ДОДАТКИ